

פ"ג א שיהיו מרובעות וכו'. בפרק הקומץ (מנחות ל"ה) ובפרק הקורא עומד (מגילה כ"ד) חנא תפילין מרובעות הל"מ אחר רב ספא בחופרין ובאלכסון כלומר לא יספידו בחפירותם את ריבועם במשיכת חוט התפירה ובאלכסון נמי שיהא ריבוען מוטן אורכן כרוחבן כדי שיהא להם אורח אלכסון שאחז"ל כל אמתא צריבעתא אמתא וארי חומשי באלכסונא: ושיהיה בעור של חל"מ וכו'. פרק במה מדליקין (שבת כ"ח ב') אחר חז"י ש"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ומסרה רבינו דהיינו ש"ן מימין וש"ן משמאל ובשימושא רבה לורה דש"ן דימינא חלת רישי ומשמאלא חרבעה רישי ואי אפיך לית לן בה: ושיכרוך הפרשיות במטלית. ירושלמי פ"ק דמגילה כתבו רבי"ק סוף הלכות חל"מ הלכה למשה מסיני שטולין במטלית ומפרש רבינו דהיינו שיכרוך הפרשיות במטלית: ושיכרוך אותה בשער. שם בירושלמי ובבבלי ב' שמונה טרלי"ט (שבת דף ק"ח) הל"מ והתפילין נכרכות בשער ובהפרות בגידין: ושעושין להם מעבורת וכו'. בהקומץ רבה (מנחות ל"ה) אחר חז"י הארי בעברתא דתפילין הל"מ וכחז הערוך פירוש מעברתא דתפילין הוא תימורא וכן גשרים וקראים מעברתא ונקראים תימורא ותפילין הוא מקום שמכניסין בו הרצועה וקרא מעברתא דתפילי עד כאן לשונו. וכחז ר"ה"ש ז"ל ולא דעי למימר דתרווייהו חדא תימורא היא דהא בגמרא חשיבי כב' כלומר דגמסין הכי אחר רב חננאל אחר רב האי חסדא דתפילי הל"מ אחר חז"י הטי מעברתא ותפילי וש"ן של תפילין הל"מ חל"מ משום ומעברתא חסדי חשיב להו כחדא ודעת רבינו דתרווייהו חדא כפשוטו לשון בעל הערוך ואף ע"ז דכבר ח"ר חננאל דהל"מ הוא אידי דבעי חז"י למימר דש"ן של תפילין הל"מ אחר נמי דהאי מעברתא הל"מ לומר כי היכי דהיא מעברתא הל"מ כדא"ר חננאל ח"ר ה"ג ש"ן הל"מ היא ואיכסרין למימר הכי דלא תימא דחננאל ואב"י פליגי דלרב חננאל שמיט ליה דתמורא דוקא הל"מ ולא ש"ן ואב"י שמיט ליה דש"ן דוקא הלכה למ"מ ולא תימורא להכי דבר חז"י ואדכר מעברתא לומר דלא פליג

לעורן לעולם אינו צריך לבדקם פעם אחרת ואפי' לאחר כמה שנים. כל זמן שחפויין שלם הרי הן בחזקתן. ואין חוששין להן שמא נמחקה אות מתוכן או שניקבה. הלל הזקן היה אומר אלו משל אבי אימא:

פרק שלישי

א שמונה הלכות יש במעשה התפילין כולן הלכה למשה מסיני ולפיכך כולן מעכבות ואם שינה באחת מהן פסל. ואלו הם. שיהיו מרובעות. וכן תפירתן ברבוע. ואלכסונן ברבוע עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות. ושיהיה בעור של ראש צורת ש"ן מימין ומשמאל. ושיכרוך הפרשיות במטלית. ושיכרוך אותן בשער מעל המטלית. ואחר כך מכניסן בבתיהן. ושיהיו תופרין אותן בגידין. ושעושין להן מעבורת מעור החפוי שתכנס בה הרצועה עד שתהא עוברת והולכת בתוך תובר שלה. ושיהיו הרצועות שחורות. ושיהיה הקשר שלהן קשר ידוע בצורת דל"ת: ב כיצד עושין תפילין של ראש לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו וכגבהו. ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות ממנו אין בכך כלום. ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא כרחבו. וחופרין בו שלשה חריצין כדי שיעשה לו ארבע ראשים כגון זה*. ולוקחין עור ומרטיבין אותו במים וכשימין בו את העץ ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ ומכמשים אותו והוא רטוב מכאן ומכאן עד שעושין בו דמות ש"ן שיש לה שלשה

זה הוא הדפוס של תפילין

ראשין מימין [א] המניח תפילין ודמות ש"ן שיש לה ארבעה ראשים משמאל המניח: ג ומניחין את העור על העץ עד שייבש. ואחר כך חולץ העור מעל גבי האימון של עץ ונמצא העור שיש בו ארבעה בתים פנויים. ומכניסין פרשה בכל בית בית. ומחזירין מקצת העור מלמטה ותופרין אותו מארבע פנותיו. ומניחין מן העור הנקרא מעבורת: ד וכיצד עושין תפילין של יד לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו ויהיה גבהו כאצבע או יותר על זה מעט או פחות מעט ומחפין אותו בעור רטוב ומניחין את העור על האימון עד שייבש וחולץ את העור ומניחין מן העור תובר מקום הרצועות: ה* כיצד סדור הפרשיות בתפלה של ראש מכנים פרשה אחרונה שהיא יהיה אם [ו] שמע בבית ראשון שהוא על ימין המניח. ושמע סמוכה לה. והיה כי יבאך בבית שלישי סמוכה לשמע. וקדש לי בבית רביעי שהוא לשמאל המניח תפילין כדי שיהא הקורא שלפניו כנגד פני המניח קורא על הסדר הזה

א עור סי' ל"ב סמ"ג. עשין כ"ב: ב ט"ה סי' ל"ד סמ"ג. עשין כ"ב:

השגת הראב"ד
(*) כיצד סדור הפרשיות כו' עד אס החליף סדור זה פסולות: בכתב הראב"ד ז"ל רבינו האי ז"ל חינו אומר כן חל"מ היותו באמצע קדש מימין המניח והיה כי יבאך סמוך לה שמע משמאלו והיה אם שמע סמוך לה באמצע והוא כהיפך לקורא שנגדו והקורא קורא כסדרן על שמע והיה אם שמע נאמר שהוא כסדר הקורא בחור מניחין לשמאל והמחזר הזה כס הכרייהא השנייה בגמרא מימין הקורא והכרייהא שהביאו נקשה ואמרו וזה תניא איפכא שם אוחה לימין המניח והוא תימא שהגמרא הכיחה סדר המניח שעושה המנוח ופירשה סדר הקורא שאין לנו צורך בקריאתו ועוד כי שמע והיה אם שמע לפי פשוטה מן הראש הוא מחזיר ולא מן האמצע ולדברי זה המחזר לעולם שמע מן האמצע ולפיכך חפס גאון ז"ל דרך פשיטות הגמרא וזה:

מגדל עוז
פ"ג שמונה הלכות כו' עד פסול. פרק במה מדליקין (דף כ"ה): ואלו הן שיהיו מרובעות כו' עד ומשמאל. פרק הקומץ רבה (דף ל"ה) ופרק עומד ויושב (דף כ"ד) ופרק במה מדליקין (שם דף כ"ה): ושיכרוך הפרשיות כו' עד חרבעה ראשים כגון זה. פרק הקומץ רבה שם ופרק במה מדליקין ובשימושא רבה שם: ולוקחין עור ומרטיבין כו' עד חז"י חסדא דהיינו ש"ן מימין וש"ן משמאל (דף ל"ה). ובשימושא רבה: כיצד סדור הפרשיות כו' עד אס החליף סדור זה. פרק הקומץ רבה (דף ל"ד): בכתב הראב"ד ז"ל רבינו האי גאון ז"ל חינו אומר כן וכו' ולפיכך חפס גאון ז"ל דרך פשיטות הגמרא וזה הכוונה באמצע עכ"ל: ואני אומר רב המחזר הזה הוא מפרש כאשר קיבל מרבותיו ר"י בן גיאת ור"י אלפס ורבינו יהוסף הלוי בן מייגאש ור"י והעומדים בשטתו ז"ל כך קיבלו ופירשו פרק הקומץ רבה. ואם אמת כי רבינו חס ז"ל ורבינו עמדו בשטת רבינו האי גאון ז"ל ורבו המהלוקות עד שהכניחו רבותיו בעל הסוס ז"ל לאח ידו שניהם כי מקום יש בראש להניח שתי תפילין וכן בורע עד שקבלו ביהוד שמן השמים הוכיחו ואמרו כפלוהא בלרעא כך פלוגתא בריקיעא ובפרים אחרים שלא נתנו לבוא ככתב ובמנעא ככר שלחו הקדמונים שגאלו בקבר ומוקאל הניבא ע"ה תפילין גזוין ההא מראשיתו ונדקום ומלאום כסדרן כמו שכתב רמז"ל וכן נקדו בזה המלכות. ומה שחמם הראב"ד ז"ל כי

הנהות מיימוניות
[ה] בשימושא רבה וכן פסק בספר התרומה דימינא ושמאלא פירוש ימין מימין המניח ושמאלא שמאל המניח ועיין שם: [ו] ועיין בסור סימן ל"ב: [ז] וכן פירוש רש"י אמנם נהגו ליקח עור אחד ועושין בו כמין ארובה ומכנים שם הבתים וראש השני כופל לספה לעשות תיתורא וסברה. ויש מפרשים מעברתא קרוי עור שנותנים על בית של זרוע מצד זה לצד זה אמנם בערוך פירש מעברתא כבעמוד ע"כ: [א] וכן פירש וכן איתא בשימושא רבה וכן במכילתא גרשת בא וכן פסק רבינו שמחה והוא הסדר שכתובות בתורה כנגד הקורא שפניו כנגד הבית קדש והיה כי יבאך שמע ישראל והיה אם שמע אבל רב שריא רב האי בנו ורי אלפס ורינו תם ורא"ם פירשו ששנייהן כסדר הזה קדש והיה כי והיה אם שמע שמע וסימניך היות סמוכות. עוד סימן אחר שנין שבראשי פרשיות סמוכות לשנין שבערות ש"ן דשמע סגן וש"ן דקדש מכאן מ"מ אפילו דלבריהם צריך לכותבן כסדר שכתובין בתורה ובתפילין של יד שכתוב בהתיכה אחת מניח עמוד ג' חלק לכתוב בו והיה אם שמע אחר שיכתוב שמע בעמוד ד'. ויען כי של אלו פסולות לדברי אלו ושל אלו פסולות לדברי אלו החרד וירא משום נזיקה לבטלה יהיה לו ב' זוגות אחד כדברי אלו. ואחר כדברי אלו ויניח שתיהן בברכה אחת והא אמרין בפרק המוצא תפילין מקום יש בראש להניח ב' תפילין וכן ביר ואם אין ידוע לזמן הפקס יניח כדברי האחר ויברך ויטלקם לאלתר ויניח השניה על ספק ברכה ראשונה ואפילו

צניע חרין שני בים לנים עד מקום המסר למטה כלומר עד בית מושבו דהיינו חמורא. והא"ל כתב ש"ס שחרין של ש"ן דהיינו חמורא של ש"ן למטה יניע עד לחמורא המסר וכפי זה נראה, ונהנו כשני המורשים להגיע חרין חרין כדלת הנמים עד התפירה לחמורא כאביו ודלא כר"ב דמי עכ"ל: ומ"ס רבינו שאם לא היה חרין מניע למקום המסר כשר והוא שיהיה ניכר חרין. סעמו מדתני' נהקומן (שם ל"ד) ואם אין חרין ניכר פסולות משמע דכל פסול ניכר כשר בכל גווני ואם כן כי אמר אביו צריך שניע חרין למקום המסר למטה חמורא כן ולא לעכב ואע"פ שהמדרש נסתפק בזה רבינו פשיטא ליה:

יב רחבה כאורך השעורה. כ"כ הר"ף ז"ל: ואורך רצועה של ראש כדי שתקיף את הראש וכו'. בסוף פרק הקומץ (שם ל"ה ב') ופסוק שיעוריהו חמורא ר"ל עד אצבע נרדף רב כהנא מחוי כסוף רב אפי' מחוי פשוט רבה קפיר להו ופשיט שדי להו רב אחא בר יעקב קמר ליה ומחליה ליה. ונראה שרבינו מפרש אצבע נרדף אצבע אמצעי וברצועה של יד מיידי וקמר ליה ומחליה ליה היינו קמר באמצע נרדף ומחליה פירוש קושר סביב אצבעו ג"פ ורבה קפיר להו ופשיט שדי להו קאי ארצועה של ראש וקמר להו היינו שהיה מקיף הראש וקושר הקשר ושאם הרצועות פשים שדי כלומר היה פושטן ומשליכן שיהיו תלויות לפניו. ומ"ס רבינו עד שניעו עד הסבור נראה שכן היתה קבלה בידו. והסבור כתב שניעו של ימין עד הסבור ושל שמאל עד החזה וי"א של יד ימין עד המילה ושל שמאל עד הסבור:

יג וקשר זה צריך כל תלמיד חכם וכו'. פ"ק דמולין (דף ט') מיימרא: יד הרצועה של תפילין וכו'. בפרק הקומץ (מנחות דף ל"ה) אמר רבי יוחנן לעשות שחורות הל"מ ואוקימנא לה מבהון אצל מנפנים מאיזה צבע שירצה חוץ מאדום משום גנאי ודבר אחר מאי גנאי ודבר אחר מנפנים איכא זמנין דמתהפכא. והא דאמר' משום גנאי יש מפרשים שמה יאמרו שמיפה עמנו למלא חן בעיני הזונות ודבר אחר כהני פקדים שעושין סימנין מבגד אדום. ורש"י ז"ל פירש גנאי שמה יאמרו מדם חטיטיו נלכדו ודבר אחר שמה יאמרו אשמו כדה בעל ונלכדו כדם. ורבינו כתב טעם דגנאי לבד ולא השם לכתוב עוד או שמה לא היה בגימטריא. ומ"ס ולא יהיה אחורי הרצועה וכו':

מז העור שמחפין בו וכו'. פרק נגמר הדין (סנהדרין מ"ח ב') ח"ר יוסף זהב או שפלה עליהם עור בהמה עמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות ואף על פי שלא ענדן לשמה רש"ב אומר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדנו לשמה ופסק כח"ק. ומ"ס עור מלה. פ"י דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ: ומ"ס ועור הרצועה צריך עיבוד לשמה: מז אין עושין תפילין אלא ישראל וכו': יו תפלה של ראש וכו'. בפרק הקומץ (מנחות ל"ד ב') א"ר יוסי מודה לי רבי

יאדה שאם אין לו תפילין של יד ויש לו שמים של ראש שעולה עור על אחד מהם כלומר דכשפולה עור אחד עליה נראה כביא אחת. והא שלח ר' חנינא משום ר' יוחנן תפלה ראש אף עושין אותה של יד ושל יד עושין אותה של ראש לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה לא קשיא הא בעתיקא הא בחדתא בחדתא כלומר שלא היתה אדם לעולם וי"ל דשל יד שעשאה של ראש נעששה לה ארבעה בתים והכנים כל פרהה צבית אחד דאי לאו הכי פסולה דהא אם אין חרין ניכר פסולה. ומ"ס וכן רצועה של תפלה של ראש וכו'. נלמד מהדין הנזכר בסמוך:

יח תפילין שנפסקו וכו'. שם (דף ל"ה) אמר רב הונא תפילין כל זמן שפני סגלן קיימות כשרה ורב חסדא אמר נפסקו שמים כשרה שלש פסולה אמר רבא הא דאמר מר שמים כשרה לא חמין אלא זו שלא כנגד זו אצל זו כנגד זו פסולה וזו כנגד זו נמי לא חמין אלא בעתיקא אצל בחדתא לית לן בה. א"ל אביו לרב יוסף ה"ד עתיקא וה"ד חדתא א"ל כל היכא דכי מחליה בשלחא והדר חליה חדתא ואידך עתיקא. ופירש רבינו ברור הוא וי"מ בענין אחר וי"ל הר"י אסכנדר ז"ל בביאור ח"א יש מפרשים הא מיימרא דרב הונא שכל זמן שפסלה קיימת פי' היתורא תהא קיימת בתפירותיה כולם כשרה ורב חסדא אמר אפילו נפסקו שתי תפירות עדיין כשרה שאין נפסלה אלא בפסיקת ג' תפירות אמר רבא הא דאמר רב חסדא דבפסיקת שתי תפירות לא מפסלה היינו דוקא כשנפסקו זה שלא כנגד זה שכל תפירה מ"ד תפירות יש לה פנים ואחור שאם נפסקת התפירה שמלך פנים תהא התפירה שכנגדה מאחור קיימת וכן אם נפסקה מלך חוץ תהא אותה שכנגדה מלך פנים קיימת אצל אם נפסקה מנפנים ומאחור שנמלאת שנעשו שמים זו כנגד זו מופסקות פסולה ולא חמין כשנפסקו שמים זו כנגד זו שפסולה אלא בחדתא שפ"י שהם חדשות ועדיין לא נתייב העור העליון על התחתון אלא על ידי חיבור התפירה שלמעלה ומלמטה הילכך כשנתיקו שתי התפירות זו כנגד זו אחד מלמעלה ואחד מלמטה שלא נתייב לתימורא במה שתייבב פסולה ודוקא כשהיה אצל כשהיה ישנה ומתייבב במקומה אחר חתיכת התפירות כשרה אפי' נפסקו שתי תפירות זו כנגד זו ונתן סימן לחדשות כל היכא דמחלי השלחא פירוש כל זמן שאוחזן בעור היתורא ומחלי השלחא עורו מחפסס ונכדל מדביקותו העליון והתחתון וכשמניחו חוזר ומתייבב במקומו נקראים חדשים ופסולות אצל אם אוחז עור היתורא ומושכו ואינו בא אחריו אלא עומד במקומו ואין נכדל העליון מהתחתון כשרות אפילו נפסקו שמים זו כנגד זו שכן זה נקראים עתיקא. עוד יש סימן אחר כל היכא דמחלי במיתורא פירוש כשמושך ברצועה התלויה בה ואחיה עור היתורא אבחרה כלומר שנכדל עור התחתון מהעליון ע"י משיכתו נקראים חדתא ופסולות זו

משיחה להבדיל בין בית לבית. ומנהג פשוט להעביר גיד מנידי התפירה בכל חרין וחרין משלשתן: יב וכיצד עושין הרצועות לוקחין רצועה של עור רחבה כאורך השעורה ואם היתה רחבה מזו השיעור כשרה. [מ] ואורך רצועה של ראש כדי שתקיף את הראש ויקשור ממנה הקשר ותמתח שתי הרצועות מכאן ומכאן עד שיגיעו למבור או למעלה ממנו מעט. ואורך רצועה של יד כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר ותמתח רצועה אחת על אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אצבעו שלש כריכות ויקשור. ואם היו הרצועות ארוכות יתר על שיעוריהם האלו כשרות: יג יומכנים רצועה של ראש בתובר שלה. ומקיף במדת ראשו וקושר קשר מרובע כמין דל"ת. וקשר זה צריך כל תלמיד חכם ללמדו ואי אפשר להודיע צורתו בכתב אלא בראיית העין. וכן בשל יד קושר קשר כמין [ט] יו"ד. ותהיה הרצועה של יד עולה ויורדת בתוך הקשר כדי שירחיב ויקצר בעת שירצה לקשור על ידו: יד הרצועות של תפילין בין של ראש בין של יד פניהם החיצונים שחורים וזו הלכה למשה מסיני. אבל אחורי הרצועות הואיל ומבפנים הן אם היו ירוקות או לבנות כשרות. אדומות לא יעשה שמא תהפך הרצועה וגנאי הוא לו. ולא יהיה אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציצה אם ירוקה ורוקין ואם לבנה לבנים. ונוי [י] הוא לתפילין שיהיו כולן שחורות הקציצה והרצועה כולה: מז יהעור שמחפין בו התפילין ושעושין ממנו הרצועות הוא עור של בהמה או חיה או עוף המהורים ואפילו נבלות וטרפות שלהן. ואם עשה מעור טמאים או שחפה תפילין בזהב פסולות. ועור הרצועה צריך עיבוד לשמה. אבל בעור [נ] שמחפין בו אינו צריך עיבוד כלל אפי' עשהו מצה כשר. ומקומות הרבה נהנו לעשות אותן בעור מצה: מז אין עושין תפילין אלא [נ] ישראל שעשייתן ככתיבתן מפני השי"ן שעושין בעור כמו שאמרנו. לפיכך אם חיפן הכותי או תפרן פסולות ותוא הדין לכל הפסול לכתבן שלא יעשה אותן: יז תפלה של ראש אין עושין אותה של יד ושל יד עושין אותה של ראש לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. וכן רצועה של תפלה של ראש אין עושין אותה לתפלה של יד. במה דברים אמורים כשלבשן. אבל תפילין של ראש שלא לבשן אדם מעולם אם רצה להחזירן ליד מותר. וכיצד עושין טולה עליה עור עד

שתעשה אחת וקושרה על ידו: יח תפילין שנפסקו התפירות שלהן אם היו שתי התפירות זו בצד זו או שנפסקו שלש תפירות אפילו זו שלא כנגד זו הרי אלו פסולות. במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות כל זמן שפני טבלן קיימות

א עור שם סי' ל"ב פ"ג עשין שם: ב עור א"ח סי' ל"ב פ"ג עשין שם: ג עור שם סי' ל"ב פ"ג עשין שם: ד עור סי' ל"ב פ"ג עשין שם: ה עור סי' פ"ג פ"ג עשין שם: ו עור סי' ל"ב עשין שם פ"ג עשין שם:

מגדל עז

ומכנים רצועה של ראש כו' עד כוון דל"ח. פרק כ"מ (דף כ"ח): וקשר זה צריך כו' עד לקשור על ידו. פרק הקומץ רכס (דף ל"ה) ופ"ק דמולין (דף ט'): הרצועות של תפילין כו' עד מסיני. פרק כ"מ (דף כ"ח) ופרק המזלי (דף ע"ח) ופרק הקומץ רכס (דף ל"ה): אבל אחורי כו' עד והרצועה כולה. פרק הקומץ רכס (שם): העור שמחפין בו' עד פסולין. בשימוש רכס ופרק התכלת (דף מ"ב): ועור הרצועה כו' עד שלא יעשה אוחן. פרק עומד ויושב (דף כ"ד): תפלה של ראש כו' עד לקדושה קלה. פרק הקומץ רכס (דף ל"ד): וכן רצועה של תפילין של ראש אין עושין אותה לתפלה של יד. פרק הקומץ רכס (שם) דק"ל וכן ברצועותיהן: בד"א כשלבשן כו' עד יסר עליו פרק הקומץ רכס (דף ל"ד) שם:

וכן ספר המצות: [ג] ונ"ל השחרת הרצועות יש להסתפק אם יכול כותי להשחיר כמו שאר תיקון פניו שלא נעברה בו (עבירה) תשמיש וגם טוב וגו' לעשות בו קסם הבתים והשיני' עד כאן. וכן ספר המצות: [ג] ונ"ל השחרת הרצועות יש להסתפק אם יכול כותי להשחיר כמו שאר תיקון פניו שלא נעברה בו (עבירה) תשמיש וגם טוב וגו' לעשות בו קסם הבתים והשיני' עד כאן. וכן ספר המצות: [ג] ונ"ל השחרת הרצועות יש להסתפק אם יכול כותי להשחיר כמו שאר תיקון פניו שלא נעברה בו (עבירה) תשמיש וגם טוב וגו' לעשות בו קסם הבתים והשיני' עד כאן.

הנהגות מיימוניות

[ח] וכתב ר"י אלפס דימינא עד סבורא דשםאלא עד חריא ובורע עד אצבע צדרא ובלבד שיהיו משולשות פירוש בג' כריכות כבעמוד. תרומה ומצות. וכתב רא"ם ופירוש שניהם ב' טעמים חוץ לקשר שאחורי ראשו חוץ לקשר שבורעו עכ"ל: [ט] וכן פ"י ודלא כ"ס שהרצועה עוברת מעם כמין יד ובפרק ב"ם משמע בפירוש שאין שום תורה ברצועה ע"כ: [י] אבל בספר התרומה כתב דשםא גם עור בתים צריך להיות שחור וכן ספר המצות ע"כ: [כ] אבל בספר התרומה פסק דגם עור הבתים צריך עיבוד לשמן מדתניא ציפן זהב פסולות ובעור הבתים כתוב ש"ן והוי גוף הקדושה ומותר לעשות עור הבתים מקלף מעובד לשמן ואע"פ שהוא רק מקרי שפיר עור דלא גרע מעוף טהור דחשיב עור וכותבים עליו תפילין ועוד דתניא יכתבם על ד' עורות ואם כתבן על עור אחד יצא אלמא דקלף איקרי עור. ואע"ג דלענין הוצאת שבת חוקים עור וקלף בשיעוריהן אין קפידא בכך ויש אומרים שסוב והגון לעשות מקלף שליל מפני שלא נעברה בו (עבירה) תשמיש וגם טוב וגו' לעשות בו קסם הבתים והשיני' עד כאן. וכן ספר המצות: [ג] ונ"ל השחרת הרצועות יש להסתפק אם יכול כותי להשחיר כמו שאר תיקון פניו שלא נעברה בו (עבירה) תשמיש וגם טוב וגו' לעשות בו קסם הבתים והשיני' עד כאן.

ע' הוס' ברכות ו.
ה' אלו ומה שיימי
ה' בצלח

במה מדליקין פרק שני שבת

מסורת
הש"ס

פה א מיי פ"ה מהלכות
תפילין הלכה י ופ"י
מהלכות ס"ח הלכה א
סמג ע"ש כב כה טושיע
א"ח סימן לב סעיף יב
קור שו"ע יו"ד סימן רע"א
סעיף א :

פ"ב מ"י פ"ג מהלכות
תפילין הלכה טו סמג
ע"ש כב קור שו"ע
א"ח סי' לב סעיף לו :
פ"ג מ"י שם הלכה א
טושיע שם סעיף מב:
פ"ד מ"י שם הלכה ד
טושיע שם סעיף לג:
פ"ה מ"י שם טושיע
שם סעיף מד :
צ"ו מ"י שם הלכה טו קור
שו"ע שם סעיף מט :
לקמן סב. מנחות לה.

מנחות שם מגילה כד:
צ"א ז' מ"י שם הלכה
יד טו סמג שם קור
שו"ע א"ח סימן לג
סעיף ג :
צ"ב מ"י פ"ה מהלכות
מאכלות אסורות
הלכה יב קור שו"ע יו"ד
סימן פ סעיף ד :
צ"ג י טושיע א"ח סימן
רסד סעיף ט :
צ"ד מ"י פ"ה מהלכות
שבת הלכה ה סמג
לאו"ן סה עור שו"ע שם
סעיף ח :
[ע"י חספות חולין נט:
ד"ה וקדש]
ע"ז ת. ע"ש חולין ס:

רבינו חננאל

אתיא בק"ו מנוצה של
עוים. ומה נוצה של
עוים שאינה מטמאה
בנגעים(ב"ע)מטמא
באהלים דלפינן אהל
אהל מטמא. עור בהמה
שטמא שטמא בנגעים
אינו דין שיטמא באהלים
ואלא הא דתני רב יוסף
לא הוכשרו למלאכת
שמים אלא עור בהמה
טהורה למאי הלכתא
ואסיקנא לרצועות של
תפילין. שיהו מבהמה
טהורה. אבל תפילין
עצמן בהדיא כתיב בהו
למען תהיה תורת ה'
בפך. ודרשין מן
המותר בפך. וגם ש"ן
של תפילין. וכי נכרכות
בשערן ונתפרות בגידן
ורצועותיהן שחורות
הלכה למשה מסיני הן.
ואסיק' נמי תחש בריה
בפ"ע היא ולא הכריעו
הכמים א"י מין היה
הוא [אז מין בהמה]
וקרן היה לו וטהור היה:
פיסקא פתילת הבגד
שקפלה ולא הבהבה כו'.
א"ר אלעזר מתניתין בג'
על ג' מצומצמות הוא
ובי"ט שחל להיות
בע"ש. ובולי עלמא אית
להו דר' יהודה דאמר
מסיקין בכלים ואין
מסיקין בשברי כלים.
ובולי עלמא אית להו
דעולא דאמר צריך
להדליק ברוב היוצא.
ר' אלעזר סבר קיפול
אינו מועיל וכיון דאדליק
בה פורתא הוה ליה
שבר כלי. וכי קא מדליק
בשבר כלי קא מדליק.
ולפיכך אסור. ור"ע סבר
קיפול מועיל וכיון
דקפליה בשליה וכי קא
מדליק בעץ בעלמא

רב נסים גאון

בד' ספחים : אתיא
בק"ו מנוצה של עוים
שאין מטמא שומא
נגעים.תמצא עיקר דילי'
בתורת כהנים והבגד
יכול השיראין והשפירקין
והכלך וצמר גפן וצמר
גמלים וצמר ארנבאין
ונוצה של עוים ת"ל

אתיא בק"ו מנוצה של עוים. ווא"ה נימא שתי וערב יוכיח
שטמא בנגעים ואינו מטמא במה חף אני אביא עור
בהמה טמאה כו' ועוד קשה אמאי חילטריך קרא בשרלים לעור
בהמה טמאה לית בק"ו מנוצה של עוים שאין מטמא בנגעים מיטמא
בשרלים וי"ל דחיל לא הוה כתיב קרא

בשרלים ליכא למילף עור בהמה
טמאה בק"ו מנגעים לא בשרלים ולא
באהל המת דליכא למימר שתי וערב
יוכיח אבל השתא דכתיב טומאה
בשרלים ילפינן שפיר בק"ו מנגעים
שיטמא באהל המת וליכא למימר
שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב
שכן אינו מטמא בשרלי' תאמר בעור
בהמה טמאה שטמא בשרלים הכי
נמי יטמא באהל המת :

וה"ה אומר דליכא למימר שתי וערב יוכיח
דהכי עבד ק"ו ומה נוצה של עוים
שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת
ככלי העשוי מנוצה של עוים עור בהמה
טמאה שטמא בנגעים אינו דין שיטמא באהל
המת ככלי דהשתא לא שייך למימר שתי
וערב יוכיח שטמא בנגעים ולא באהל
המת דשתי וערב אין שייך בו כלי ואין לומר
דכל היוצא מן העץ ועלם יוכיח שטמא
בנגעים ואינו מטמא במה דמה שטמא
בנגעים אינו מחמת עלמא אלא מחמת
הבית דהא בית צית סביבנו צורעים אמר
בהעור והרעוב דמטמא בנגעים אבל נוצה
והעור מטמא מחמת עלמא. ומהר"ם כתב
דליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי
וערב שכן אין מטמאין לא במה ולא בש"י
תאמר בעור בהמה טמאה דמטמא דהא
כתיב במה ובש"י כל צגד וכל כלי עור.
ולעיל כי פריך מה לשרלים ליכא למימר
נגיעת מת ובש"י יוכיח דמה לכולהו שכן
פחות מכזית דנגיעת מת ככשעורה וכו'
במהו או בחתימת פי האמה (והוא תי'
דחילטריך קרא בשרלים לאפוקי מהיקש
דשק) וזה אין נראה דע"כ דגם לענין אהל
היו שיעורו זכויות להביא טומאה על כל
הכלים ועל עלמן אפי' יוצא מן העץ דזהו
תלוש קי"ל דמביא. וי"ל דלא שייך כלל
למימר אהל תלוש יוכיח כיון דלא איתנה
למילף אלא לענין אהל המחזור דלא
מטמא אלא מאי דילפי' ממשכן וכי האי
גוונא ליכא בפ"ק דמנחות גבי טריפה
שהיתה לה שעת הכושר דלא ילפינן
מטריפה שלא היתה לה שעת הכושר אפי'
במה הלז [תי'] :

והקשה הש"ר מקולי מאי צעי בסמוך
מאי הוי עלה דתחש תיפוק ליה
דטהור היה מדחילטריך קרא בשרלי'
לטמא עור בהמה טמאה דלי טמא
היה לשתוק קרא בשרלים ותייתי בק"ו
מנגעים דהשתא ליכא למימר שתי
וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין
מטמאין באהל המת תאמר בעור
בהמה טמאה דמיטמא באהל המת
כיון דתחש טמא היה וי"ל דמהבא
ליכא למיפשט דטהור היה דחילי
טמא היה כתיב בשרלים דמילתא
דאתיא בק"ו טרח וכתב להקרא ועוד
אומר רש"י דשרלים לא אהו מק"ו
מנגעים דליכא למיפדך פשוטי כלי
עור יוכיח. דמטמא בנגעים ולא
בשרלים : למאי הלכתא. לא
צעי למימר לאשמעינן דתחש טהור

היה דמשמע דתחש לאשמעינן שום לורד הוראה:תפילין בהדיא
כתיב בהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י וכי אין לזרייתא' לשנות
מה שדורש מן הפסוק וכל הכך דמיייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף
לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו
יחזק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אחי לאשמעי'
הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה
דמן המותר בפך שפיר היתה פשוטה ולא חילטריך לאשמעי' וקאמר אלא
לעורן והאמר חז"י שין של תפילין כו' ובזה הלשון הוה ליה לרב
דמן המותר בפך היה פשוטה אלא לכורכן בשערן לריך בהמה טהורה הא נמי הל"מ דתניא כו' מדלא קתני רב יוסף בהאי לשנא
ונכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יחזק רצועות שחורות הל"מ וכיון דמלריך שיהו
הרצועות שחורות כמו הקלילה כל שכן דצעינן שיהו טהורות כמו הקלילה דסברא הוה להקפיד על הטהרה מעל השחורות ואי הא
אתא רב יוסף לאשמעי' לישמענין שיהיו שחורות דהוה שמעינן מינה תרתי שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי
גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: ר"ל נריכא אלא לכורכן בשערן. קשה לרשב"א אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה :

היה דמשמע דתחש לאשמעינן שום לורד הוראה:תפילין בהדיא
כתיב בהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י וכי אין לזרייתא' לשנות
מה שדורש מן הפסוק וכל הכך דמיייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף
לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו
יחזק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אחי לאשמעי'
הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה
דמן המותר בפך שפיר היתה פשוטה ולא חילטריך לאשמעי' וקאמר אלא
לעורן והאמר חז"י שין של תפילין כו' ובזה הלשון הוה ליה לרב
דמן המותר בפך היה פשוטה אלא לכורכן בשערן לריך בהמה טהורה הא נמי הל"מ דתניא כו' מדלא קתני רב יוסף בהאי לשנא
ונכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יחזק רצועות שחורות הל"מ וכיון דמלריך שיהו
הרצועות שחורות כמו הקלילה כל שכן דצעינן שיהו טהורות כמו הקלילה דסברא הוה להקפיד על הטהרה מעל השחורות ואי הא
אתא רב יוסף לאשמעי' לישמענין שיהיו שחורות דהוה שמעינן מינה תרתי שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי
גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: ר"ל נריכא אלא לכורכן בשערן. קשה לרשב"א אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה :

היה דמשמע דתחש לאשמעינן שום לורד הוראה:תפילין בהדיא
כתיב בהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י וכי אין לזרייתא' לשנות
מה שדורש מן הפסוק וכל הכך דמיייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף
לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו
יחזק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אחי לאשמעי'
הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה
דמן המותר בפך שפיר היתה פשוטה ולא חילטריך לאשמעי' וקאמר אלא
לעורן והאמר חז"י שין של תפילין כו' ובזה הלשון הוה ליה לרב
דמן המותר בפך היה פשוטה אלא לכורכן בשערן לריך בהמה טהורה הא נמי הל"מ דתניא כו' מדלא קתני רב יוסף בהאי לשנא
ונכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יחזק רצועות שחורות הל"מ וכיון דמלריך שיהו
הרצועות שחורות כמו הקלילה כל שכן דצעינן שיהו טהורות כמו הקלילה דסברא הוה להקפיד על הטהרה מעל השחורות ואי הא
אתא רב יוסף לאשמעי' לישמענין שיהיו שחורות דהוה שמעינן מינה תרתי שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי
גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: ר"ל נריכא אלא לכורכן בשערן. קשה לרשב"א אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה :

מטמא באהל המת. אם עשאו אהל דהא ממשכן גמר ליה ועיקר אהל
דכתיב במשכן ביריעות עוים כתיב הא דכתיב בספרים כל מעשה
עוים ל"ג ליה דמהבא לא נפקא לן אהל דכלים הוה דכתיב וכדאמר
בעלמא להביא דבר הבא מן העוים מן הקרנים ומן הטלפים : אלא
תורה אור הא דתני רב יוסף כו'. כיון דרבינן

אתיא בק"ו מנוצה של עוים שאין מטמא
בנגעים מטמא באהל המת עור בהמה
טמאה שטמא באהל המת ואינו דין שטמא
באהל המת ואלא הא דתני רב יוסף לא
הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה
טהורה בלבד למאי הלכתא "לתפילין
תפילין בהדיא כתיב בהו "למען תהיה
תורת ה' בפך *מן המותר בפך אלא לעורן
והאמר אביי ישי"ן של תפילין *הל"מ אלא
לכורכן בשערן ולתופרן בגידן הא נמי הל"מ
הוא *דתניא תפילין מרובעות הל"מ *הנכרכו'
בשערן ונתפרות בגידן אלא לרצועות והא"ר
יחזק לרצועות שחורות הל"מ נהי דגמירי
שחורות טהורות מי גמירי מאי הוי עלה
דתחש שהיה בימי משה א"ר אלעא אמר
רשב"ל אומר היה ר"מ תחש שהיה בימי
משה בריה בפני עצמה היה ולא הכריעו בה
חכמים אם מין היה הוא אם מין בהמה הוא
וקרן אחת היתה לו במצחו ולפי שעה
נודמן לו למשה ועשה ממנו משכן ונגזז
*מדקאמר קרן אחת היתה לו במצחו ש"מ
טהור היה *דא"ר יהודה שור שהקריב אדם
הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר
*ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים מקרין
תרתי משמע אמר ר"ג בר יצחק מקרן כתיב
ולפי ששט מנייה דמין בהמה הוא כיון
דאיכא קרש דמין היה הוא ולית ליה אלא
חדא קרן איכא למימר מין היה הוא :

מתני' פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה
ר"א אומר טמאה היא ואין מדליקין בה רע"א
טהורה היא 'ומדליקין בה : גמ' בשלמא
לענין טומאה בהא פליגי דר"א סבר קיפול
אינו מועיל ובמילתיה קמיימא קיימא ור"ע
סבר קיפול מועיל ובמילי בשיל אלא לענין
הדלק' במאי פליגי א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכן
א"ר אדא בר אבהו הכא בג' על ג' מצומצמות
עסקינן ובי"ט שחל להיות ע"ש עסקינן דב"ע
אית להו דר' יהודה *דאמר מסיקין בכלים
ואין מסיקין בשברי כלים ודב"ע אית להו
דעולא דאמר עולא *המדליק צריך שידליק
ברוב היוצא ר"א סבר קיפול אינו מועיל וכיון
דאדליק ביה פורתא הויא ליה שבר כלי וכי
קא מדליק בשבר כלי קמדליק ור"ע סבר
קיפול מועיל ואין תורת כלי עליו וכי קמדליק
בעץ בעלמא קמדליק *אמר רב יוסף היינו
דתנינא ג' על ג' מצומצמות ולא ידענא למאי
הלכתא ומדקא מתרין רב אדא בר אבהו
אליבא דר' יהודה ש"מ בר"י ס"ל ומי א"ר
אדא בר אבהו הכי והא"ר אדא בר אבהו
נכרי

בצ"ה לז) וכבר נתבטל הכלי מצע"י ואין כאן שבר כלי:היינו דתנינא.
שהייית שונה מרבותי משנה ג' על ג' מלוממאות ולא הוה ידענא למאי
הלכתא איתמר דלי לענין טמויי כל שכן דלי איכא טפי דמטמא :
ומדקא מתרין כו'. מילתא באפי נפשיה היא בתמיה למירמי דרב
אדא אדרב אדא מדקא מתרין למתניתין ואוקי דכולי עלמא אית להו
אין מסיקין בשברים דהיינו אליבא דר"י דאית ליה גולד ש"מ כו' :

היה דמשמע דתחש לאשמעינן שום לורד הוראה:תפילין בהדיא
כתיב בהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י וכי אין לזרייתא' לשנות
מה שדורש מן הפסוק וכל הכך דמיייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף
לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו
יחזק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אחי לאשמעי'
הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה
דמן המותר בפך שפיר היתה פשוטה ולא חילטריך לאשמעי' וקאמר אלא
לעורן והאמר חז"י שין של תפילין כו' ובזה הלשון הוה ליה לרב
דמן המותר בפך היה פשוטה אלא לכורכן בשערן לריך בהמה טהורה הא נמי הל"מ דתניא כו' מדלא קתני רב יוסף בהאי לשנא
ונכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יחזק רצועות שחורות הל"מ וכיון דמלריך שיהו
הרצועות שחורות כמו הקלילה כל שכן דצעינן שיהו טהורות כמו הקלילה דסברא הוה להקפיד על הטהרה מעל השחורות ואי הא
אתא רב יוסף לאשמעי' לישמענין שיהיו שחורות דהוה שמעינן מינה תרתי שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי
גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: ר"ל נריכא אלא לכורכן בשערן. קשה לרשב"א אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה :

היה דמשמע דתחש לאשמעינן שום לורד הוראה:תפילין בהדיא
כתיב בהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י וכי אין לזרייתא' לשנות
מה שדורש מן הפסוק וכל הכך דמיייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף
לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו
יחזק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אחי לאשמעי'
הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה
דמן המותר בפך שפיר היתה פשוטה ולא חילטריך לאשמעי' וקאמר אלא
לעורן והאמר חז"י שין של תפילין כו' ובזה הלשון הוה ליה לרב
דמן המותר בפך היה פשוטה אלא לכורכן בשערן לריך בהמה טהורה הא נמי הל"מ דתניא כו' מדלא קתני רב יוסף בהאי לשנא
ונכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יחזק רצועות שחורות הל"מ וכיון דמלריך שיהו
הרצועות שחורות כמו הקלילה כל שכן דצעינן שיהו טהורות כמו הקלילה דסברא הוה להקפיד על הטהרה מעל השחורות ואי הא
אתא רב יוסף לאשמעי' לישמענין שיהיו שחורות דהוה שמעינן מינה תרתי שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי
גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: ר"ל נריכא אלא לכורכן בשערן. קשה לרשב"א אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה :

לקמן קח.
[מכות יא.]

[ע"י פרש"י
מנחות לה:
ובתוס' שם ד"ה
אלו תפילין
שבראש וכו'
שהציגו על
פירש"י מסוגי'
דהכא דמסיק
אלא לרצועות
וכו' וע"ע רש"י
ותוס' לקמן
סב. ד"ה ש"ן
של תפילין
וע"ע תוס'
מגילה כו: ד"ה
תשמיש קדושה
ותוס' עירובין
סו. ד"ה קשר
ותוס' ברכות ו'
ד"ה אלו]

לקמן קד:
צ"ה לז. וש"י
לעיל כ:

גליון
הש"ס

גמ' והאמר
יוסף היינו
דתינא של
הא י"ל לעור
של תפלה של
יד וי"ע :
גמ' אמר רב
יוסף היינו
דתינא של
על שלש כשין
זה יבמות דף
ע"ב ודף פ
ע"א :